

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:

Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4.50 fil.

□ □

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$ an 12 cor. $\frac{1}{4}$ an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

□ □

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

In fața noului an școlar.

Dorul după cultură a poporul român, scăpat din lanțurile iobăgiei, s'a manifestat prin număratoarele școli elementare ridicate în jumătatea a doua a veacului trecut. Acele au fost înființate de aceia, cari o parte a vieții și-au petrecut-o în robia amară a iobăgiei, și cari acum liberi, aveau un ideal pentru viitor. Bune, rele cum erau, dar erau; și cei ce le-au înființat atunci, nu s'au luptat cu mai mici greutăți și cu mai puține neajunsuri, de cum se luptă cei de azi; dar s'au luptat cu bărbăție.

Cum erau acele școli? In anul 1867 părinții m'au dat la școala din sat, care era o casă țărănească de grădele, acoperită cu pae. In fundul școlii era o masa lungă, în un colț era o tablă, și jur împrejur pe lângă pereți, lavițe pe cari ședeau școlarii și ne svânturam picioarele în aer. Dascălul știa citi și scrie și cânta în biserică. De documente de cvalificațiune nimenea nici habar nu avea, Plata îi era 40—60 floreni pe iarnă, deoarece cu sositul primăverei, o luam la câmp și la codru cu oile și vitele, spre bucuria dascălului, că a scăpat de noi. Când m'am dus primăvara la școală, mi-au îndesat în mână o carte mică, ce se începea cu alfabetul literelor latine, apoi cu cele cirile, după a căror buchizare școlarul trebuia să citească. Acesta era metod nu șagă! Și aceasta școală și acest metod, nu era numai în satul meu, ci mai pretutindenea era așa.

Timpul însă nu stă în loc, și cu el și noi ori progresăm, ori murim. A sta în loc nu se poate, deoarece poposirea însamnă moarte. Astfel și școlile noastre și dascălii descriși, ori că au progresat cu timpul, ori s'au șters de pe fața pământului. Legi, ordinațiuni, postulate și câte altele referitoare la cvalificațiunea și dotarea

învățătorilor și la starea edificărilor școlastice, sunt tot atâtea postulate ale timpului; și înzădar protestăm ori ne tânguim, că de nu ținem pas cu postulatele timpului, ne cutropim.

Din multele postulate referitoare la toate școlile în general, și în special la școlile noastre, tocmai acum timpul pretinde un plan și preliminar de acțiune și material pentru anul școlastic 1913—14. Acum nu mai merge cu indolența, că va fi cum va fi, și va fi cum va da Dumnezeu, ci fieștăcare susținător de școală, trebuie să știe ce are, și că în anul venitor școlastic ce va face? — Dacă aflăm de natural a lucra în cele economice după un plan chibzuit, și urmărind un anumit scop, cred, că mi-se va da dreptate când afirm, că tot astfel trebuie să purcedem și cu privire la educațiunea generațiunii noastre.

De planul și preliminarul material al anului școlastic 1913/14 se ține să ne tragem sama: In ce stare ne este edificiul școlastic și rechizitele? Cum stăm cu învățătorul? Completată e stațiunea? Asigurat îi este salariul? Făcut și aprobat este preliminarul de buget și repartițiunea? — Dacă vrem progres, trebuie să începem cursul școlastic cu prima Septemvrie în un edificiu bine curățit și bine încălzit. In o școală încălzită cu rămurele verzi, cari mai mult afumă decât ard, curs normal școlastic nu se poate ținea și nice progres nu se poate face. Starea bună și curățania școlii, o mai pretind și cerințele igienice. Asemenea docentele trebuie să își primească leafa regulat, să nu își petreacă timpul merit pentru prelegeri umblând prin sat să își încasseze repartiția. Învățătorului nici nu-i este permis să încasseze el nimic, aceasta e datorința senatului școlastic parohial.

De planul și preliminarul de acțiune al anului viitor școlastic se ține: să ne facem împărțirea materiei de propus în consonanță cu planul de

învățământ atât preoții, din religiune cât și învățătorii, din celealalte obiecte Senatul școlastic se îndemne și constrângă pe părinți a-și înscrie și a trimite regulat copiii la școală. In multe locuri, docentele dă absențiile antistiei comunale. Aceasta purcedere nu e corectă, deoarece învățătorul e dator a arăta absențiile din 2 în 2 săptămâni senatului școlastic parohial, și acesta apoi purcede în cercul său de activitate admoniind pe părinți, ori pedepsindu-i prin antistiile comunale. Învățătorul numai din aer nu poate instrua pe școlari, ci îi trebuiesc rechizite și cu deosebire să aibă școlarii cărți. Aci iarăș nu a dânsului este detorința să le procure, ci a Senatului școlastic parohial pe calea antistiilor comunale. Toate cele până aci zise să cuprind în »Regulamentul arhidiecezan pentru administrarea averilor bisericești și școlastice din anul 1888« și în »Regulamentul pentru organizarea învățământului« din 1912.

Sufletul tuturor acestora însă este preotul ca președinte al senatului școlastic parohial, ca director școlastic și ca catehet. Dacă dânsul cunoaște aceste postulate ale timpului, și dacă are însuflețirea pentru idealul unui viitor, care au avut-o părinții noștri scăpați din robia iobăgiei, atunci ce e drept că pe lângă jertfe și fatigii, vom progresa după cerințele timpului. La din contră, dacă preoții își vor vedea numai de economia ori de distracțiunile lor, ne vom prăbuși. — In »Regulamentul« amintit sunt dispoziții foarte frumoase și foarte bune referitoare la visitațiunea școlilor prin inspectorul școlastic arhidiecezan și prin protopopi. Să sperăm, că aceste nu vor rămânea numai pe hârtie ca multe alte dispozițiuni consistoriale, ci se vor traduce în fapte. Preaveneratul Consistôr să binevoiască a pondera scopul, și să supravegheze sever pe aceia, cărora li-a încredințat destinele instrucției noastre.

Un protopop.

Atentat asupra baronului Skerlecz. Nemulțămirea din Croația decurge și, chiar cu ocazia zilei festive a Monarhului, comisarul regesc al Croației Iva Skerlecz a fost împușcat de un muncitor croat, cu numele Petar Bojsics.

Glonțul s'a înfipt în umărul drept, răzind grav pe comisarul regesc, dar fără a-i cauza primejdie de moarte. Atentatorul e un muncitor venit din America, membru al societății junilor croați — și ca atare a dus la îndeplinire această operă de răzbunare politică. Interesant e, că el era în convingerea, că comisar regesc în Croația e tot Cuvaj — și a rămas surprins când a aflat, că victima e altcineva. Greșise de altcum numai în persoană, căci el avea să se răfuiască cu comisarul ori care ar fi el.

Atentatul e mai mult la adresa guvernului din Viena, care a admis Ungariei un amestec în afacerile cele mai intime ale Croației.

Din Tară. Primit din Turnu-Severin scrisoarea ce urmează: Pe lângă M. S. Regele, cea mai marcantă personalitate, azi, este ilustrul profesor dl Titu Maiorescu. Ziarul rusesc „Recci“ (care apără politica actualului ministru de externe al Rusiei) în nrul dela 25 Iulie scrie: „Prezidentul conferinței de pace din București, premierul României, dl T. Maiorescu este unul din cei mai eminenți oameni de stat ai României... Dsa a știut să ocărnuiască vasul țării într-o vreme foarte grea, aducând statul român la cel mai mare succes pe care-l va înregistra istoria modernă a omenirii... Ce mângâiere pentru dsa și ce mândrie pentru Transilvăneni, când ne reamintim de mizeriile ce le-a îndurat părintele său, Ion Maiorescu, și chiar și dsa, la începutul carierei prin 1862 și următorii, pe motive ca cel

ventilat mai lunile trecute prin „Cuvântul“ din Iași, că M. e străin de legea și simțul acestei țări!

Intre faptele ce vor rămânea memorabile din actuala campanie a României, se desprind, pentru raritatea lor fenomenală pe tărâmul vieții sociale de aci, foarte multe; însemnăm câteva pentru cetitorii „Unirei“:

1. Interesul păturii supra puse pentru sătenii mobilizați. Am admirat adunarea intelectualilor din Mehedinți întrunită în scopul ajutorării femeilor rămase. Proprietarii prezenți la adunare, convocată la inițiativa vrednicului și neobositului prefect dl T. Costescu (profesor la liceu) au oferit și au înfăptuit ajutoare reale ne mai pomenite: Bucate, bani, seceratul și trieratul spicoaselor celor mobilizați de obștea întreagă, înaintea tuturor, și a proprietarilor. — M'am informat dela săteni din diverse părți ale județului, că ajutoarele s'au înfăptuit pretutindeni... Comitete sătești formate de primari, preoți, învățători adunară fonduri. Mii de merțe de porumb s'au împărțit familiilor mobilizaților.

2. Până și soldații mobilizați se lipsiau de hrana lor, pentru familiile celor plecați. În una din zile se aduce pentru hrana trupelor din Corabia o vacă de tăiat. Ca din senin deodată s'a răspândit hotărîrea prin companie, să renunțe la masă pe ziua aceea și să dea vaca femeii Maria Micudora (din satul Silistivara) rămasă cu 7 copii de soțul ei, ce se află la războiu cu Regimentul 19 din Caracal. Zis și înfăptuită jertfa prin comandantul companiei subloc. Mihaiu Popescu.

3. Avocatul Balașa a depus la tribunal întreg capitalul său de peste 40,000 lei pe seama familiei mobilizaților și dânsul s'a înrolat voluntar, gregar, în armată, cași fostul în 2 rânduri ministru al țării, dl Vas.

Morțun din Roman, care din front la revizua armatei de câtră M. S. Regele a fost ridicat la gradul de sergent!... Un ministru soldat de rând pe câmpul de războiu — e de sigur ceva fenomenal. Cu asemenea trupe sau murim, sau biruim! V. B.

Anuarul gimnaziului din Beiuș.

Studiul premergător despre Grigore Alexandrescu e scris de dl dr. C. Pavel. Planul de învățământ e identic cu al celorlalte gimnazii românești. În superior se propune însă unguște și au și „studiu suplinitor de I. grecă“. (S'a zis greșit, că acest studiu e numai la Năsăud introdus). Stipendiați au fost 56 școlari. Stipendiile variază între 20—60 cor. Vas. Stroescu a dat unor tineri săraci ajutoare în sumă de 700 cor. Suma scutiților de didactru e de 1600 cor. În internatul Pavelian s'au adăpostit 145 băieți. S'a plătit după un elev 398 cor. anual — pentru care sumă capătă de 4 ori mâncare la zi, un rând de vesminte de vară, unul de iarnă, un palton, 2 pălării, scaldă, medic. apotecă, spălat, luminat, corepetiție. Le-am înșirat toate, ca să se vadă, ce sumă bagatelă se incassează pentru o întreținere atât de copioasă și ce binecuvântare e acest internat pentru tinerimea școlară dela Beiuș. Dintre elevii internatului 19 au fost primiți gratuit, 8 au plătit 100 cor. 19 două sute, 11 două sute-șeptezeci, 12 treisute iar ceilalți suma întreagă. Alți cinci elevi, îndeplinind unele servicii la internat au avut întreținerea gratuită, iar 13 elevi au fost întreținuți de Il. Sa episcopul Radu la masa studenților. În internatul gr.-or. nu e ridicat numărul elevilor, dar pot încăpea 56 inși. Taxa e de 390 cor. Dintre dispozițiile principale ale autorității bisericesti amintim pe aceea, care recunoaște profesorilor dreptul la fondurile dieceazane, ori are penziune din

FOIȚA.

Cuvânt

rostit de Dr. ISIDOR MARCU la înmormântarea lui Ioan Vișa, 17 Aug. 1913.

Bine, serv bun și credincios, peste puțin ai fost credincios, peste multe te voi pune, întră întru bucuria Domnului tău.
Mat. 25, 21.

Cu inimă îndurerată stăm, triști ascultători, în fața sicriului, care ascunde osămintele răci ale marelui filantrop Ioan, cândva Vișa, adurmit în Domnul Vineri noaptea. Am venit să deplângem pierderea unui fiu ales al poporului nostru, pierderea unui bărbat mare și distins, nu prin nașterea strălucită, căci el s'a născut din țărâni simpli, dară cu frica lui Dumnezeu; mare, nu prin poziția socială înaltă ori prin funcțiuni sau slujbe importante, căci în toată viața sa nu a avut nici o deregătorie publică; mare, nu prin erudițiunea sau știința vastă, deoarece afară doară de școală poporală, la altă școală nu a umblat. Ceeace l-a înălțat pe repausatul în ochii noștri și i-a câștigat un nume neperitor în analele culturii românești a fost hărnicia lui, valoarea lui personală, faptele lui generoase, buna între-

bunțare a talentului primit dela Dumnezeu. Acestea sunt garanța sigură, că și lui i-s'au zis cuvintele dulci: „Bine, serv bun și credincios, peste puțin ai fost credincios, peste multe te voi pune întră întru bucuria Domnului tău“.

Și noi venind să aducem tributul de recunoștință față de memoria acestui bărbat ales și mare filantrop român, cinstim și preamărim însași activitatea neobosită, cumpătul înțelept și facerea de bine desinteresată.

Adurmitul în Domnul Ioan Vișa, născut înainte de aceasta cu 87 ani în comuna Galați de lângă Făgăraș, n'a erezit dela părinți altă avere, decât o minte deșteaptă, o inimă mare, o voință energică, înclinare spre muncă împreună cu un spirit practic și o hotărîre neclătită. Aceasta scumpă moștenire a păstrat-o și a întrebuințat-o bine în tot decursul vieții lui de aproape 90 de ani. Rămas orfan de părinți încă în frageda vrâstă de 6 ani, nu și-a pierdut nădejdea în Dumnezeu, nici nu a fost spre greutate nimănu. De mic a întrat ca învățacel de tăbăcar (argisitor) în Făgăraș, unde oarecând era în floare tăbăcăria. Purtarea bună și ascultarea micului ucenic i-a câștigat bunăvoința patronilor săi; iară istețimea lui naturală și diligența la lucru l-au ajutat să-și învețe bine și curând măestria de argisitor. Eliberat ca sodal sau calfă a călătorit mult și

a cercetat orașe mai depărtate și mai mari, ca de o parte să cunoască oameni și gusturi, iară de altă parte să se perfecționeze în meseria sa, ca să poată corespunde tuturor așteptărilor patronilor și mușteriiilor săi.

Tinerul Ioan Vișa, ajuns în lumea mare, în școala vieții, nu s'a lăsat a fi răpit de valul plăcerilor, cărora cad jertfă atâta tineri, ci a căutat societatea celor buni și solizi. El a învățat din pilda altora; de ce să se ferească, și ce e vrednic de urmat. A muncit cu zel și și-a înăvuiț sufletul prin lucrurile văzute auzite și experiate.

După memorabilele evenimente din 1848/9, când Ioan Vișa, ca și alți fi ai poporului nostru și-a făcut datorința față de neam și tron, el s'a așezat în Zlatna, nu ca tăbăcar, ci ca neguțator; tot ca neguțator a trecut mai târziu la Abrud. În breasla comercială Ioan Vișa a fost în elementul său; înclinarea lui spre combinațiuni și calculi aici a pus-o în praxă cu deplin succes. Prin întreprinderi cu pricepere conduse, prin muncă neobosită, și prin cruțare averea lui a crescut din an în an, și Dumnezeu i-a binecuvântat întreprinderile, ca oarecând turmele patriarhului Iacob; astfel din copilul cel orfan și sărac, se face bărbat avut, respectat și cu trecere în societate; hărnicia e recunoscută, munca și diligența e resplătită.

fondul regnicolar, ori nu. Excursiuni mai mari nu s'au făcut la acest gimnaz. La examenul de maturitate s'au prezentat 34 inși, dintre cari cinci au fost îndrumați la emendare după 3 luni, ceilalți au fost declarați maturi. S'au înscris la gimnaz: 405 școlari ordinari și 23 privațiști. Gr.-cat. au fost 192, gr.-or. 139, izr. 26 etc.

Școala populară elementară a fost cercetată de 41 elevi.

Din problemele sinodului arhidiecezan.

V. Educația religioasă a tinerimii.

Fiind vorba de educația religioasă a tinerimii, trebuie să vorbim despre:

- Catehizarea în școlile medii,
- Catehizarea în școlile populare.
- Educația religioasă a tinerimii adulte.

Tinerimea e speranța viitorului, de aceea biserică trebuie să poarte deosebită grijă de educația tinerimii. Care va fi starea religioasă-morală a poporului nostru peste 15—20—30 de ani? Acea, care o pregătim noi, acuma. Dela grija ce o vom purta de tinerime noi, preoții zilelor de azi atâră foarte mult răspunsul la întrebarea că: oare ne vor binecuvânta — sau ne vor blăstăma frații cari vor urma după noi? Suntem vinovați în această privință de neglijențe mari, asta trebuie să o recunoaștem cu toții. Condiția primă, sine-qua-non a îndreptării ori cărui rău e recunoașterea lui, veniți dar fraților să ne batem cu toții piepturile și să recunoaștem. Și să ne aducem aminte, că dacă vom scăpa nepedepsiți de oameni — nu vom scăpa nepedepsiți de D-zeu, care judecă după dreptate!

Ce privește catehizarea în școlile medii — tocmai în lunile trecute au apărut interesante studii la acest obiect în „Cultura creștină”. Nu mă ocup deci în detalii cu această chestie, eu, personal nici n'as fi competent la așa ceva — scot numai la iveală necesitatea reformei instrucției religioase în școlile medii. Nu e vorba numai de școlile medii din Blaj, ci de multele școli medii din cuprinsul Ardealului, cari au elevi români greco-catolici și așadar iată, și catehizarea în școlile medii în competența sinodului arhidiecezan. O comisie anume constituită spre acest scop, care ar veni cu propunerea concretă înaintea sinodului la acest obiect — ar face servicii neprețuite.

Despre catehizarea în școlile populare apoi s'a scris foarte mult, în toate ziarele și revistele noastre. S'a accentuat în deosebi datorința preotului de a catehiza și — așa mai rar și necesitatea revizuirii planului de învățământ al instrucției religioase în școlile populare. Iată încă un motiv pentru realizarea cât mai în grabă a hotărârii sinodului din 1909 cu privire la prevederea cu preoți a tuturor comunelor. Drept a avut acel canonic, care îmi zicea deunăzi: „ori cât ai a-firma că D-ta catehizezi regulat în fili e eu nu-ți cred; cel mult admit că catehizezi rar, rar de tot, neregulat. Cu greu cred să se afle preot în întreagă arhidieceza, care să catehizeze regulat”. — Sinodul arhidiecezan va regula chestia catehizării, atât în ce privește datorința preotului de a catehiza, cât și în privința eventualei reforme a planului de învățământ și — a manualelor. Este înse o altă chestie în legătură cu catehizarea în școlile populare: mărturisirea și cuminecarea pruncilor de școală, care în cea mai mare parte a arhidiecezei (darear Dzeu să fie minciună cuvintele mele!) — nu se face de loc. Aceasta se urmează de zeci

de ani, aceasta e cauza că tot mai tare se împuținează numărul acelor cari se mărturisesc și cuminecă. În unele locuri credincioșii se mărturisesc începând cu vârsta de 15 ani — în alte locuri cu ocaziunea cununiei. Cât este de mare apoi numărul acelor, cari se mărturisesc la cununie, pentruca să nu se mai mărturisească apoi până pe patul morții, — ori nici odată!... Eu cred că una dintre principalele cauze a înrăutățirii generale a credincioșilor e marea neglijență — de zeci de ani — a preoțimii cu privire la mărturisirea și cuminecarea pruncilor de școală.

Cu privire la educația religioasă a tinerimii adulte conciliile provinciale și sinoadele arhidiecezani prescriu catehizare specială pentru feciori Dumineca după Vercernie și pentru fete în sărbători după Vercernie. Mă rog, șapte sute de preoți arhidiecezani să ne punem mâinile pe piept și să spunem: câți dintre noi am făcut-o aceasta? Unde este omul acela rar — să mergem, să ne prosternem înaintea lui! — Așadar afară de dispozițiile pentru catehizarea în școlile medii și populare sinodul va avea să ia dispoziții necesare pentru mărturisirea și cuminecarea pruncilor de școală și a tinerimii adulte și pentru catehizarea din Dumineci și sărbători a acestor din urmă. Introducerea pe întreg teritoriul arhidiecezei a obiceiului — respective a festivităților împreunate cu prima cuminecare — mai departe îndatorirea preoților de a face statistica anuală a mărturisirilor și cuminecărilor anuale a credincioșilor de toate etățile, credem că aceste încă vor fi puternice mijloace ducătoare la scop.

(s. p.)

Averea mare și vază, de care se bucură în societate, pe mulți îi moleșește și îngâmfează, cât duc o vieță luxoasă, și prădătoare, iar și la semenii lor se uită peste umăr. Nu așa a fost însă Ioan Vișa. El a rămas modest, activ, sirguincios și cumpătat și mai departe.

Starea sa materială o dovedea numai prin ajutorarea celor lipsiți și prin faceri de bine, știind, că prin aceasta împlinește voia lui Dumnezeu, care zice *Să fim îndurători, precum și Tatăl nostru cel ceresc îndurător este. (Mat 5.)*. Pururea a fost un dușman al luxului, al ospetelor grase și al altor pompe deșerte; ba putem zice, că a fost chiar avar față de sine însuș, ca să poată fi cu atât mai darnic și mai liberal față de alții. Știind el câtă batere de cap și câtă osteneală recere adunarea averii; a știut prețui și folosi bine cele adunate.

Faptele de binefacere nu le-a gustat numai familia, ci inima lui mare a cuprins în iubirea sa pe toți cei lipsiți și avizați la ajutorul dânsului. El a înțeles cuvintele sfântului apostol Ioan, care zice: *Fiiilor, nu iubiți numai cu cuvântul și cu limba, ci cu fapta și cu adevărul (I Ioan 3)*. Drept aceea a deprins, cu prisosință faptele îndurării creștinești: nutrinđ pe cei flămânzi, îmbrăcând pe cei goli, ușurând durerea celor morboși și altor neputincioși. Cu deosebire și-a îndreptat a-

tențiunea asupra meseriașilor, ca unul, care încă a fost meseriaș. Om cu porniri bune cu principii sănătoase și cu vederi practice a recunoscut, că în organismul nostru social, lipsește clasa de mijloc, aceea clasă, care imprimă caracter orașelor. Avem intelectuali, avem țereni viguroși, dar ne lipsește burghezimea. Importanța acestei clase și necesitatea ei spre întărirea societății române înțelegându-o Ioan Vișa, și-a pus de țintă a vieții a îndupleca pe români la îmbrătoșarea meseriilor. În scopul acesta a ajutat pe învățăceii de măestri cu vestminte și bani, ca astfel să fie scutiți de neajunsurile și de lipsa, cu care a trebuit să lupte el ca învățăcel. Pe sodali îi ajută, ca să se perfecționeze în bransa lor, iar pe maestri începători, ca să se poată aranja și prevedea cu material și cu sculele necesari la pornirea măestriei.

Ca ajutorul lui să nu fie numai trecător, Ioan Vișa toată averea sa, care se urcă la 100,000 coroane a lăsat-o ca fundațiune de ajutoare și stipendii, pentru tinerii români. Încă în 1898 și 1899 a strapus Capitolului metropolitan din Blaj patru fundațiuni: I de 20,000 cor. pentru tinerii dela meserii, artă și comerțiu dela începutul carierii lor, până se așează ca măestri, II de 40,000 cor. pentru nepoata sa de fică Maria Caliani și descendentei ei, și pentru ajutorarea școlarilor din Fă-

găraș și Abrud, apoi pentru școli, biserici și stipendii la academie, III de 40,000 cor. pentru ajutorarea unor rudeni și IV de 11,000 cor. pentru tinerii buni, cari umblă la diverse școli. Capitalele acestea s'au augmentat în decursul timpului. La insistența lui tot spre asemenea scopuri și-a lăsat averea sa și fratele dânsului Georgiu Vișa, a cărui fundațiune acum se urcă la 80,000 cor.

Amândoi frații și-au depus fundațiunile sub administrațiunea Veneratului Capitol arhiepiscopesc, fiind deplin convinși, și ei, ca și alți mulți, că această corporațiune administrează cu credință fundațiunile și respectează cu sfințenie intențiunile fundatorilor.

Faptele și dispozițiunile testamentare ale lui Ioan Vișa vorbesc limpede și mai elocvent de câte ori ce cuvinte despre cuminența, hârnicia, cumpătul și cruțarea lui, despre iubirea creștinească și de neam și despre nobilele planuri ale dânsului de-a contribui la întărirea și înflorirea neamului nostru.

Vieța și activitatea lui Ioan Vișa este o dovadă vie, cum se poate înălța cineva prin propriile puteri, și cum prin jertfă pentru binele de obște, își poate asigura loc întră cei mai distinși bărbați ai neamului său. Ea ne dovedește, că diligența și munca neobosită și traiul cumpătat, departe de a slăbi pe cineva, ne ține

Corespondențe.

Scrisoare din Sătmar.

Prima adunare a despărțământului Sătmar al Astrei.

— Mădărășanii. — Adunarea. — Emularea corurilor țărănești. — Impresii. —

Vechiul despărțământ Sătmar-Ugocia al Asociațiunii — pentru dezvoltarea unei activități mai rodnice și îmbelșugate — s'a dismembrat în 5 cercuri: Baia-mare, Seini, Șomcuta, Sătmar și Careii- mari. Cercul Sătmar prima adunare a ținut în frunteașă comură Mădăras. Comuna fruntașă, cu locuitori mare parte treji la minte, este o fortăreață puternică și rezistentă a românismului în aceste părți ungurene — cultura străină a copleșit multe inimi de a-le noastre; lucrători sârguitori și cruțători, românii în urma avantajilor lor firești, se bucură de o situație neasămănat de favorabilă față de mulțimea străinilor ce-i înconjură de pretutindeni.

În aceasta comună frumoasă s'a pornit o mișcare culturală nemai pomenită până acum în părțile noastre sătmărene și din capul locului trebuie să constat cu multă satisfacție, că deși desp. Sătmar al Astrei abia are trecut de un an, azi e în plină activitate. Aceasta activitate s'a manifestat în ziua de 10 August — o zi măreață pentru mădărășani, un praznic al bucuriei și

mintea trează, ne întărește trupul, ne păstrează sănătatea și ne lungește viața. Doară ne este încă viu tipărită în memorie înfătoșarea plină de viață și ținuta viguroasă a repausatului până în zilele din urmă ale vieții sale. Jertfele aduse întru ajutorarea de-apropelului nu ne sărăcesc, ci necâștigă comoară neperitoare, pe care furii nu o sapă, nici o fură, căci precum zice s. Ioan Gură de aur; „Deprinderea faptelor de iubire, este arta de a câștiga comoară la Dumnezeu.“

Ca și alți binefăcători ai neamului nostru Ioan Vișa și-a pus fundațiunea sa sub scutul și supraveghierea bisericii, vrând să ne spună prin aceasta, că biserica noastră a fost, este și are să fie totdeauna cea mai bună îngrijitoare a tuturor instituțiilor, cari servesc spre binele și înflorirea poporului.

Amintirea lui Ioan Vișa va fi scrisă cu litere de aur în istoria dezvoltării noastre economice-culturale și ne servește ca indemn la activitate, cumpăt și fapte generoase.

Oftările orfanilor, ale căror lacrimi le-a șters prin binefacerile sale, precum și rugăciunile numeroșilor învățăcei de meserie și măestrilor, cărora le-a ascurat viitorul și fericirea, îl vor însoți înaintea tronului ceresc, ca să afle acolo îndurare; deoarece însuș Fiul lui Dumnezeu numește fericiți pe cei îndurători și ne spune, că ei îndurare vor afla la Dumnezeu. Faptele lui însoțite de rugăciunile noastre credem, că îi vor deschide ceriul și-l vor învrednici să audă mângâitoarele cuvinte: „Bine, serv bun și credinciosu preste puțin ai fost credincios peste multe te voiu pune, întră întru bucuria Domnului tău“. Amin.

îndestulării unui ținut întreg, care grație Reverendissimului Domn Ludovic Mărcuș a succes peste așteptare.

Pe străzile Mădărășului de des de dimineață era o viață veselă românească; țărănimea și corurile țărănești își făcuse apariția; crainicii veseli și tineri ai artei și doinei românești, prin probele regulate ce le țineau ne înveseliră sufletele. La 9 ore s'a ținut serviciul divin. Biserica era tixită, așa încât abia se putea străbate în interiorul ei. Serviciul divin l-a îndeplinit Ioan Ter-novean, Ioan Clintoc și Mihaiu Vida sub pontificarea Rvdismului Domn Ludovic Mărcuș, protopop în loc. Cântările liturgice le-au susținut, cu multă duiosie și artă corurile țărănești din Lipou, Ardușat și Mădăras. Rar i-se dă prilejul cuiva să asculte un serviciu divin mai maiestos ca acesta.

La sfârșitul slujbii iubitul și cunoscutul preot al Dorolțului Constantin Lucaciu a ținut o predică ocazională. A pornit din cuvintele dulcelui Isus: „Dați-le oilor să mănânce“... ș'a rostit una dintre cele mai clasice predici dintre câte a ținut dsa cu astfel de ocazii; graiul dulce, limbajul admirabil popular care-l manuește cu atâta măiestrie, părintele Lucaciu a făcut impresii zguduitoare asupra imensei mulțimi a credincioșilor nosri; la toți ni-a atras atențiunea asupra învățaturii, a cărei apostol s'a angajat și eram tocmai ca bucățile de fer atrase de un magnet. Cuvintele lui le-am sorbit cu drag, cădeau ca apa pe pământul cel uscat și sperăm că din ele vor izvorî mișcările adevăratei vieți naționale.

La 11 ore s'a început adunarea. Peședintele adunării, protopopul L. Mărcuș prin o cuvântare frumoasă deschide ședința; urmează raportul secretarului, dr. Augustin Mircea și raportul casarului. Cu deosebit interes ascultăm cu toții raportul despre activitatea agenturii — o activitate destul de frumoasă în abia un an de vreme. Iubiții nostri artiști Ștefan Mărcuș și Ionel Crișan pentru premiera corurilor țărănești au dăruit câte 50 de coroane; publicul cu exclamațiuni furtunoase le mulțumește acestor fii ai Thaliei române — pentru darul marimos adus pe altarul culturii românești.

(Va urma).

Pentru fondul Cultural arhidiecezan.

Au mai intrat următoarele oferte:

Dem. Cioloca preot, Ercea	200—
Stefan Varga, Chichișa	100—
Victor Andrei preot, Chichișa	100—
Mihaiu P. Lupu preot, Șamsud	300—
Vas. Urzica preot, Varviz	500—
Emil. Aldea preot, Veneția inf.	400—
Dion. Neamț învățător, Armeni	200—
Dr. Enea Andrea adv., Nocrich	200—
Dr. Tert. Mihali adv., Cs. Gărbău	500—
Sim. Zehan preot, Cașva	500—
Victor Florea preot, Homorod	100—
Ioan Boldor preot, Ciugudul de jos	1000—
Nic. Simu preot, Uioara de sus	200—
I. Mărginean preot, Țapu	200—
Aug. Marcu preot, Ciumbrud	200—
Dion. Morariu preot, Juriu	200—
Petru Gruița preot, Șeica mică	300—
Eugen Circa preot, Sânbenedic	100—
Iacob Petean preot, Beica maghiară	200—

Aur. Dumbravă preot, Habic	200—
Alexiu Trif preot, Făget	100—
Petru Raica preot, Stana	100—
Nic. Marcu preot, Aiudul de sus	500—
Ioan Isip preot, Sântioana sâs.	100—
Valer Nobili preot, Gogan	100—
Teodor Sălăgian preot, Tăuț	100—
Aug. Gruția tipograf, Blaj	100—
Liviu Costea preot, Feisa	300—
Gavril Pop canonic, Blaj	200—
Ioan Deac preot, Roșia	200—
Vasiliu Smigelschi preot, Sâncel	500—
Marian Păculea preot, Bucerde	500—
Nic. Pinciu preot, Hozman	100—
Val. Dâmbou preot, Sebeș	100—
Eug. Balint preot, Sânmăr. deș.	100—
Ioan Crișan preot, Tothaza	200—
Nic. Puian preot, Lupu	300—
Ioan Cenar propr., Cooc	200—
Teodor Radu preot, Mișcreac	200—
Emil Timbuș învățător, Mișcreac	100—
Max. Motoc preot, Sâsciari	100—
Aron Suci, Sibiu	200—
Simion Rus preot, Tur	150—
Vas. Dancu preot, Șardul ung.	100—
Iuliu Anca comerc. D.-s.-mărtin	200—
Vas. Bălcăcian, Făgăraș	100—
Candid Vulcu învățător, Scorei	100—
Dr. Ioan Bian adv., Hususău	200—
Nic. Furdui, Coc	100—
Iuliu Coroiu învățător, Bistră	200—
Laur. Nicoară preot, Bistra	300—
Dum. Răchita învățător, Boarta	200—
Teodor Dușa preot, Pătrângeni	200—
George Laiț cassar com., Tulgheș	200—
Dum. Duca notar, Bendorf	200—
Dr. Ioan Oltean adv., Ludoș	500—
Iuliu Poruț, Almașul mare	400—
În 4 acții „Vlădeasa“	

Reviste.

România. În „Monitorul Oficial“ a apărut decretul regal pentru ratificarea tratatului de pace din București. Iată textul în întregime al acestui decret.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,
La toți de față și viitori sănătate:

Asupra raportului Ministrului Nostru al Afacerilor Streine sub No. 18.095,

Văzând jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri cu No. 2.218, încheiat în ședința sa din 1 August 1913,

Am decretat și decretăm:

Art. I. — Jurnalul Consiliului Nostru de Miniștri mai sus amintit se aproabă de Noi.

Art. II. — Aproabăm și ratificăm Tratatul de pace încheiat la București la 28 Iulie (10 August) 1913 între România, Grecia, Muntenegru și Serbia de o parte, și Bulgaria, de altă parte, precum și schimbul de scrisori urmat între

Președintele Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Străine cu primii Plenipotențiar ai delegațiilor Greciei, Serbiei și Bulgariei la Conferința păcii, cu privire la situațiunea Aromânilor din aceste din urmă trei țări.

Art. III. Ministrul Nostru al Afacerilor Străine este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în București, la 1 August 1913.

CAROL.

Președintele Consiliului,
Ministrul Afacerilor Străine.

T. Maiorescu.

Bulgaria. Guvernul bulgar a trimis legațiilor puterilor o notă spunând că, sub pretext de a ocroti populațiunile teritoriilor evacuate de greci, turcii au ocupat Mustafa Pașa, Dimotika, Silon, și până Kușukavak, la 70 kilometri de râul Marița, îndreptându-se spre Kirdjali și Gumuldjina. Faptul ocupării de către turci a teritoriilor bulgare înainte chiar ca bulgarii să le fi luat în popesie, arată că motivele Porții nu corăspund adevărului.

Tratatul din București silind Bulgaria să demobilizeze, ar fi cea mai mare nedreptate să se permită turcilor de a călca nepedepsiți una din cele mai însemnate dispozii ale tratatului dela Londra.

Un înalt personagiu dela ministerul de externe a autorizat pe reprezentantul lui Corespondenz-Bureau să declare, că Poarta nu a dat nici odată trupelor ordinul de a merge la Gumuldjina, rămânând ferm hotărâtă să nu depășească râul Marița. Dacă, spre a ocroti populația, trupele au trecut râul Marița ele se vor înapoia.

Poarta a însărcinat pe ambasadorii săi să facă puterilor o declarație în acest senz.

Sofia. Se afirmă din loc competente, că tratatul din București va fi ratificat astăzi de regele Bulgariei.

Locale.

Immormântarea veneratului octogenar: *Jan Vișa*, care si-a lăsat averea, în număr de câteva zeci de mii, pentru scopuri culturale, a avut loc duminica la 11 ore, în prezența unui frumos public din loc. Au servit Rev. I. M. Moldovan asistat de Dr. Victor Szmigelski A. C. Domșa, Vasile Moldovan, Aurel B. Gajia și un diacon. Puțin după începerea prohodului au sosit

și Ex. Sa Metropolitul însoțit de proto-notarul conzist. I. B. Micu.

La sfârșit Rev. Izidor Marcu a ținut un frumos panegiric, scoțând în relief faptele generosului fondator. Sicriul apoi a fost așezat pe dric și însoțit la gară pentru a fi trimis la Sibiu, unde a fost așezat în cripta familiară, Luni la 18 August st. n.

*

Luni s'a serbat ziua împăratului cu solemnități obicinuite. A celebrat s. liturghie Ex. Sa asistat de un număr mare de preoți.

A cântat foarte frumos corul mixt al măestrului I. Mureșianu, întonând de două ori după: „iubitorul de Hristos Împăratul.“: Doamne ține și protege... S'au prezentat în corpore toți oficianții și slujbașii de stat în ținută de paradă.

La curtea metropolitană s'a dat apoi un prânz mare, în onoarea zilei.

Diverse.

Proiecte de legi nouă. Precum se anunță în ministeriul de justiție sunt în ultimul stadiu de pregătire mai multe proiecte de legi nouă, de interes special și pentru lumea comercială și industrială, ca și pentru publicul mare.

Nouăle proiecte sunt următoarele:

Un proiect de lege asupra judecătorilor industriale. Aceasta nouă judecătorie va avea să ia funcțiile și rolul judecătorilor de pace, în ființă de prezent la corporațiile industriale și să aplaneze toate litigiile dintre patron, calfe (muncitori) și ucenici, provenite din relațiile de serviciu.

În legătură cu noua procedură judiciară este în pregătire o nouă lege de timbre și competențe.

Pe calea ordinațiunii se vor pune în aplicare: norme nouă privitoare la prețuirea imobițiilor, atât pentru caz de prețuire oficială judecătorească, cât și în cazuri de moștenire și de execuțiune.

Se lucrează la niște norme nouă cu privire la depozitele judecătorești și prezidiale; pe baza acestor norme depozitele judecătorești se vor putea ridica în viitor și prin asigurațiuni poștale; asemenea se vor putea face plățile prin cecuri.

O inovație importantă este în pregătire și cu privire la evidența firmelor comerciale. În locul registrelor de firme se vor introduce foi (betét), analoge foilor funduare.

Se vor regula unitar pentru toată țara taxele advocaționale, atât în afaceri procesuale, cât și în afaceri neprocesuale; asemenea se vor fixa din nou taxele experților și ale martorilor.

O ordinațiune specială va norma procedura extraprocesuală în cauze comerciale și cambiale.

În fine se vor aduna la un loc și se vor textua în mod unitar dispozițiile cuprinse în diferite legi cu privire la procedura execuțională. Dispozițiile actuale ale legii rămân nealterate, dar i-se va da legii o construcție unitară.

R. E.

Căsătoria ex-regelui portughal Manuel. Din Sigmaringen se anunță, că în 3 și 4 Septemvrie n. va avea acolo loc căsătoria ex-regelui portughal Manuel cu princessa Augusta Victoria de Hohenzollern.

Moștenitorul de tron Francisc Ferdinand inspector suprem al armatei. Prin autograful regal din 18 August — ziua nașterii Majestății Sale Francisc Iosif, M. Sa a numit inspector general al armatei din întreaga monarhie pe A. S. I. moștenitorul de tron Francisc Ferdinand.

Marile manevre contramandate. Marile manevre militare din anul acesta — după cum se anunță din Viena — prin ordinul preatnalt din 16 l. c. al M. S. Monarhului — se vor ține numai în cadrul regimentelor, astfel că manevrele începute s'au sistat în toate părțile țării cu excepțiunea manevrelor Cavaleriei din Galiția și Ungaria și manevrele corpurilor de armată 3, 5 și 14 și manevrele dir Boemia.

Motivul ar fi — după cum se afirmă revărsarea apelor și cazurile de holeră, cari se ivesc în număr tot mai mare în partea sudică a monarhiei. După o altă versiune motivul ar fi lipsa de bani.

Convocare. Reuniunea femeilor de religiunea greco-catolică și greco-orientală din comitatul Târnavei-mici (Kiskükülö) își va ținea adunare generală ordinară în Diciosânmărtin, Duminecă în 24 August n. 1913 la 2 ore după amiază în sala cea mare a hotelului „Nemzeti“.

— Onorații membrii ai despărțământului (XII) „Alba Iulia“ al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, precum și toți sprijinatorii ei, prin aceasta sunt invitați la Adunarea cercuală ordinară ce se va ținea în 18/31 August 1913, la 2 ore p. m. în biserica gr.-or. din Alba-Iulia — oraș.

Mulțumita studeților bulgari. Precum să anunță din Sofia, un număr mare de studenți bulgari escursionisti, înainte de erumperea războiului, atunci când între România și Bulgaria s'au rupt toate relațiunile au fost siliți ași intrerupe călătoria la Orșova unde au petrecut timp mai îndelungat, acum în ziarele bulgărești din Sofia, țin se mulțumească pentru dragostea și largă ospitalitate de care s'au bucurat din partea publicului din Orșova și pentru-că li-a făcut posibilă reînțoarcerea în patrie.

Societatea culturală „Steaua“, continuând seria de portrete istorice, a dat la iveală, acum de curând, un splendid portret al lui Mihai Viteazul, lucrat de pictorul Costin Petrescu, după tabloul lui Franz Francken din Viena. Portretul, tipărit în culori în Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, reprezintă pe marele domn al unității noastre naționale, în o atitudine marțială, îmbrăcat în frumosul și cunoscutul său costum — căciulă întoarsă și mantie de purpură. El merită a sta în fiecare casă românească, alături de portretul lui Ștefan cel Mare, publicat de aceeași societate culturală și lucrat de acelaș pictor, precum și tablourile Regelui, Reginei, Prințului Ferdinand și Principesa Maria.

Se găsește de vânzare la Librăria C. Sfetea București și la principalele librării din țară. Prețul 50 bani.

Aviator nebun. Aviatorul rus Utocskin, care a avut mari succese în aviațiune a înnebunit. În zilele acestea într'o dîmineață s'a dus la ușa castelului de iarnă, și-a cerut portarului să'l lase înlăuntru, deoarece Țarul vrea să-i vorbească. După-ce l'a lăsat să intre, Utocskin s'a aruncat asupra-i și a început ai da pumni. La larmă a alergat garda și prințându-l l-a pus la răcoare. Vizitat de medici, s'a constatat că e nebun.

Aur în năsip. În apropierea comunei Conop din comitatul Aradului curg două râuri mici, despre cari de mai demult se ştia că conţin aur şi argint. Până acum de geaba au cheltuit sume mari pentru extragerea aurului, căci nu au aflat. Cu câteva săptămâni mai înainte şi-a încercat norocul şi provizorul domeniului erarial din Pecica Rutkay, şi după puţină cercetare în urma ploilor de fapt a aflat pietri şi năsip, despre cari oficiul de stat din Hatna a constatat, că o tonă conţine 80 grame aur şi 120-130 gr. argint.

Vitejia unui ostaş sârb. Îl chiamă Miloje Nikolics ostaş de infanterie, care a lăsat să i-se taie din trup o bună parte de piele, ca să o ulcioască în corpul greu rănit a căpitanului de tunari Radovan Radosolyevics. Aceasta faptă nobilă şi vitejască a ostaşului de rând — cum se anunţă din Belgrad — a fost premiată din partea ministrului de războiu cu 1000 franci şi regele a răsplătit-o conferind simplului soldat ordinul Karagheorghe. Atât căpitanul cât şi soldatul sunt reconvalescenţi. Intrebat fiind Nikolics, că pentru ce a făcut acest lucru ar fi răspuns:

„De-un ostaş de rând nu e aşa dăună, ca de-un oficer“.

Aşa o decoraţiune înaltă unui ostaş de rând niciodată nu a fost conferită.

Mizerie şi foame... 80.000 oameni fără lucru. Efectele crizei economice şi financiare în urma anilor ploioşi şi a împrejurărilor externe, se simt pretutindenea, dar mai cu seamă în metropola imperiului german în Berlin. După cum se anunţă de acolo, muncitorii fără lucru s'au organizat şi țin adunări publice. Astfel de adunări s'au ținut în 7 locuri deodată, în cari prezidenții ocazionali arată situația precară a muncitorilor dintre cari 50,000 de 4—5 luni stau fără de lucru. Câteva mii de oameni de 3—4 săptămâni stau în nelucrare din cauza fabricilor închise, astfel că numărul total să ridice la suma considerabilă de 80,000. Acestea adunări firește dau mult fucru poliției, care le disoalvă înainte de ce bieții muncitori flămânzi și fără lucru ar lua vre-o hotărîre.

Scumpirea săpunului. Prețul săpunului în ultimul timp se ridică încontinuu, iar în septămăna din urmă cartelul a ridicat iarăși prețul în mod înșămnat. Ridicarea prețului se face fără de nici o ordine, și producției fără de nici o motivare comunică clienților ridicarea din nou a prețului. Ca la noi, nicăiri...

Erata. În Nr. 80. pag 1 coloana I. șirul 8 din jos în sus în loc de Testum cetește „Festum“, iar coloana II șirul 10 din sus în jos în loc de ciberiu cetește „ciboriu“.

Analfabeții din armata franceză. Ministerul de războiu din Franța, în fiecare an pregătește date statistice despre numărul analfabeților din armată. Conform datelor statistice din anul trecut, dintre 249.163 recruți nu știu scrie și ceti 12.118. Pe când cu 10 ani mai înainte numărul analfabeților din armata franceză era de 48 mii, astăzi numărul neștiutorilor de carte scade necontenit. Am dori să cunoaștem numărul analfabeților din armata noastră, în care poate că noi românii am da procentul cel mai mare. Și asta din motivul, că școlile noastre pe celea mai multe locuri din grija părintescului guvern stau închise.

Necrolog. † Ioan Vișa, a adormit în Domnul Sâmbătă în 16 l. c. la orele 12^{1/2} noaptea în etate de 87 ani. Serviciul funebru se va oficia mâine în 17 August la orele 10 a. m. iar osămintele se vor transporta la Sibiu, unde se vor așeza spre veșnică odihnă în cavoul familiar de lângă biserica gr-cat. în 18 Aug. la orele 8 a. m.

Odihnească în pace!

Posta Redacțiunii.

St. P. N'am publicat convocatorul pentru congresul învățătorilor nostri din Cluj, din simplul motiv că nu ni s'a trimis.

„Se caută o învățătoareasă înlocuitoare, cu diplomă. Cari posed știința în Clavir sunt preferite. Răspuns în plic. ADRESA LA REDACȚIE“.

Partea Literară.

Despre vieța curată.
Indreptar pentru tinerii culți.

de
ANTONIU SZUSZAI.

Trad. de

EMIL TATAR.

(Continuare).

26. Norma luptei spirituale.

Vieța ochiului e vederea, căci ce folos avem de ochiul, care nu vede. Minte e ochiul sufletului, iar cugetarea e vederea sufletului.

Cugetul e de cea mai mare importanță; prin el devine omul într'adevăr om; de altă parte cugetul e rădăcina, izvorul întregii vieți morale, așa încât fără cuget nu este vieță morală. Ce e binele, ce e răul? Tot ce se unește cu voința lui Dumnezeu e bine, iar ce se opune acesteia e rău. Dar cine îmi spune mie, că ce se unește cu voința Lui, sau ce se opune acestei voințe? Judecătorul în lucrul acesta e mintea mea. Judecata aceasta a minții o numim conștiință. Conștiința nu e chestie de inimă, nu e sentiment, conștiința e cuget, gândire și imperativul acestui cuget e: că trebuie să faci binele și să te ferești de rău.

Cugetul e baza responsabilității morale. Unde lipsește cugetul, — acolo nu este morală. Bolnavul cuprins de febră nu poate face nici fapte bune, nici rele, fiindcă e lipsit de judecata trează a minții. Nebunul de asemenea nu poate păcătui sau face fapte bune, fiindcă nu se poate cugeta corect.

Banchierul merge la cassetă sa și scoate din ea o mulțime de bancnote. Tot aceasta lucrare o îndeplinește și furul. Stăpânul, când se întinde la banii proprii, nu comite faptă rea, din contră furul comite crimă. Ce e cauza, că în privința răspunderii morale, una și aceeași lucrare fizică se

deosebește atât de tare? Cauza e gândul. Banchierul știe, că ia din averea proprie, tâlharul știe, că se întinde la avere străină. Sau alt exemplu. Ucigașul îndeplinește aceeași lucrare ca și ostașul din luptă, sau călăul și cu toate aceste ostașul nu e ucigaș, tot asemenea nici călăul, Prin ce devine unul erou, celalalt instrumentul justiției, iar al treilea ucigaș? Prin cuget. Ostașul știe, că atunci, când ucide își apără patria. Călăul știe, că execută sentința judecătorului pentru binele societății. Iar ucigașul de asemenea știe, că atacă pe nedreptul vieța altuia. Pentru ce mai dezvolt importanța cugetului? Pentru aceea fiindcă oamenii cei mai mulți nu se cugetă la importanța cugetului. Păcatul e disordine, răsvrătire împotriva lui Dumnezeu. Iar disordinea nu o poate observa decât numai mintea. Pentru aceea atârână moralitatea faptelor noastre dela cuget.

Cugetul are înșămătate deosebită și pe terenul vieții curate, pentru aceea i-am dedicat un capitol special, ba cutez a zice: că întreagă lupta pentru castitate atârână dela cuget. Dacă cineva poate zice de sufletul său, că nu a păcătuit prin cugete necurate, atunci putem fi absolut siguri, că respectivul nu a păcătuit nici cu fapta; din contră celce a păcătuit cu gândul, poate să fie osândit, chiar și dacă a lipsit fapta; aceea apoi nu e merit, că cineva n'a păcătuit cu fapta, fiindcă n'a putut să păcătuiască.

Să ne cugetăm numai cum decurge o faptă omenească. Să punem cazul, că unii tinar i-se face un ofert păcătos. Ce se întâmplă acum? Mai întâiu înțelege de ce e vorba. Apoi ori îi convine, ori nu-i convine lucrul. În urmă ori primește ofertul, ori nu-l primește. Întreagă acțiunea spirituală e ca și o catenă. Rumpem din ea zala cea dintâiu, — cugetul — și lanțul va cădea la pământ. Nu se poate naște păcat fără cuget, fiindcă aceasta ar fi absurditate psihologică.

Cu deosebire tinerii neexperți, nu pun mare pond pe cuget. Cugetul e numai cuget, așa rezonează în ușurătatea lor, cugetul e zero, înaintea căruia nu este unu. Apoi e adevărat, că cugetul uneori e egal cu zero, când sârmanul student își închipue, că are averea lui Darius, iar în buzunar nu are nici doi cruceri să-și cumpere o franzelă. În vieța curată însă cugetul e ceva foarte ponderos, e atât de ponderos, încât echivalează cu fapta. De fapt cugetul e o acțiune psihică și astfel răspunderea în lumea morală poate fi tot așa de gravă ca și a faptei externe. Fapta necurată e păcatul omului întreg, cugetul necurat e păcatul sufletului.

Aici trebuie să amintesc un adevăr psihologic. Am amintit în capitolul precedent, că fantazia e înrudită cu mințea. Minte e aceea, care se cugetă; dar mințea până suntem pe pământ se cugetă totdeauna prin imaginile fantaziei. De aici se explică pentru ce înțelegem așa de greu lucrurile, cari nu ni-le putem închipui. Fantazia se zicând îmbracă cugetul și astfel îl întărește.

Acum se explică pentru ce e atât de periculos cugetul necurat: fiindcă fantazia îl îmbracă în vesminte foarte strălucitoare și seducătoare. Fantazia e un fermecător devolese. Titula acestui capitol e norma luptei spirituale, dar cu tot dreptul aș fi putut scrie și așa: înfrânarea cugetului și a fan-

taxiei. Aceasta e norma luptei sufletești. Gândul pentru viața morală e aceea, ce e bacilul la boalele lipicioase. Cum se naște tifusul, colera sau tuberculoza? Se produce așa, că bacilii de coleră, tifus sau tuberculoză se introduc în organism, aici se înmulțesc, atacă organismul, produc febrințeli și e gata morbul. Dacă nu ar ajunge în organism nici un bacil de tifus, coleră sau tuberculoză, omul ar fi scutit de boala cumplită. Dacă cineva poate zice înaintea oamenilor și alui Dumnezeu, că nu a păcătuit prin cugete spurcate, avem înaintea noastră pe omul moralmente sănătos, fiindcă nu a intrat în sufletul lui bacilul păcatului, cugetul păcătos. Secretul vieții curate e curățenia în cugete; tocmai din motivul acesta înfrânarea cugetului, a fantaziei e datorința morală de prima însămnătate a fiecăruia. Cum trebuie să purtăm lupta contra cugetelor necurate?

Aici e valabilă legea: în fuga salus, în fugă e învingerea. Fuga trebuie să o luăm aici în înțeles psihologic.

Sufletul e ca o cetate. Sentinela cetății e mintea. Sentinela din cetate, când e luptă, totdeauna trebuie să fie trează, ca imediat ce observă inamicul să înceapă lupta. Surprinderea e înfrângere sigură.

Mintea încă trebuie să privegheze totdeauna, trebuie să păzască cetatea inimii. Datorința principală a ei este să observe fără amânare dușmanul, cugetul necurat, și observându-l să-l primească după cuviință.

Prin urmare norma în lupta sufletească va fi următoarea:

1. Sentinela sufletului observă cugetul necurat. Deja și numai trezia e virtute însămnată. Dacă paza dormitează inamicul poate face pagube foarte mari.

2. Observând mintea dușmanul, cugetul necurat, se dispută, nu desmerează, ci imediat alearmează voința. Voința apoi imediat pornește în luptă, atacă cugetul necurat.

Precum în luptă se recere dexteritate, astfel și în lupta spirituală învingerea va fi a celui mai destoinic. Cugetul necurat e obraznic și se intrude cu impertinență, tocmai din motivul acesta și alungarea lui din întăritura sufletului nu succede, decât prin luptă obositoare și cuminte.

Am zis, că lupta trebuie purtată cu istețime. Unde se recere istețime în lupta spirituală? Tactica ne învață, că lupta trebuie să fie potrivită naturii contrarului. A ataca în față cugetul necurat, ar fi cea mai mare eroare. Dacă cineva privește la icoana necurată produsă de fantazie, prin faptul acesta își aduce în iritare facultatea poftitoare inferioară, ori vrea, ori nu vrea și agitația aceasta se poate strămuta foarte ușor și la facultatea poftitoare de ord superior.

Am spus mai sus, că: în fuga salus, fuga aici se înțelege așa, că voința depărtează atențiunea dela icoana necurată, o îndreaptă în altă direcție. Prin urmare nu ne ocupăm de loc cu cugetul spurcat, ca și cu cănele, ce latră prin gard, știind, că dacă îl vom ataca, va latra tot mai turbat. Foarte frumos descrie francezul Payot această luptă indirectă contra cugetelor păcătoase.

(Va urma)

Catehizmul Pilutio, Roma 1677.

Aș crede, că catehizmul din vorbă, e scris pentru școlarii catolici din Iași. Se știe adecă, că Marco Bandine, arhiepiscopul Marcianopolei, isbuti după multe silințe, să înființeze totuș pe la anul 1644 în Iași o școală¹⁾; poate că sub influința culturală alui Vasile Lupul, Matei Basarab și a mitropolitului Varlaam, pravoslavnicii intransigenți, află cu cale catolicismul, că să facă ceva cât de puțin și el din partea lui. Mai ales tendințele calviniste a catehizmului Rákoczyan, trebuiau contracariate prin vr'o cărțuție de ocazie!

Catehizmul ni-l arată pe Pilutis ca slab român, credeul și alte rugăciuni obișnuite, le-a prescris pe d'aintregul din ceva carte ori manuscript de o românească impecabilă.

Ortografia apoi e o bizară amestecare de ortografie italiană, polonă, latină și ungară; predominază însă cea dintâi.

Pentru curiozitate excerptăm pagina 1—4:

„D. Jest krijsteno? V. Simpt pre mila lui Dumnezeu = Jești creștin, sunt din mila lui Dumnezeu.

D. Cie arata kristijnului? — V. Acela kare cine credenca, szij ledzce krijstineska = Ce-l arată pe creștin. Acela care ține credința și legea creștinească.

„D. Kum se enzilege kredenca a lui Krijstos? — V. En doe Taine, cari simt enkisi en semn kruci, asze iest, en eunecine (= uniciune, unirea) szij Troica lui Dumnezeu; szij entrupare, szij morte à Jspasitorul nostru.

D. Cie iest euneciune, szij Troica lui Dumnezeu? — V. Arată, ke eu Dumnezeu iest numai ó Dumnedzeria, kare iest cu tri kipuri Dumnedzereski, szij se kiman: Tatul, Fiul szij Dukul Suijnt.

D. Pentr'acie simpt tri kipuri Dumnedzereski? — V. Kecie Tatul nu k'are encepitura, nice éne²⁾ della nime. Fiul éne de la Tatul Szij Dukul Suijnte de la Tatul szij de la Fiul.

D. Pentr'acie simpt numai vn (un) Dumnezeu aiesti tri kipuri Dumnedzereski? — V. Kecie k'au nu mai o Dumnedzeria, o putere, o encelepgiune, szij o bonitate.

D. Cie arata entrupare, szij morte à Jspasitorul nostru? — V. Arata, ke Fiu lui Dumnezeu s'e fecut k'om szij k'au morito en crucie pentru spassenie nostra.

D. Kum simpt enkisi à iezti do taine en semn suijsnt, crucie? — V. Kecie semnul kruci se face punend de'ntei mijna (mâna) direpta en kapul dzikend: En numele Tatul; poi la piettjo, (pept) dzikend: szij a Fiului; ma apoi la kumere (umere) cie stanka szij acie direpta dzikend: szij a Dukului suijsnt. Amin.

D. Kum se arata dentei taine à Suijnt

¹⁾ Bandini † 1653, arhiepiscopul consecrat în partibus infidelium a vizitat enoriile catolice din Muntenia și Moldova în 1646. Situația aflată au veșnicit'o în un carnet, foarte instructiv și interesant respectiv de etnografia și cultura timpului de atunci. V. A. Ureche l-a studiat și așezat la academia română. E în ms.

²⁾ Pronunțare populară, provincială Yine, iine, vinie, vinye.

Troica? — V. Acie kuventul: en Numele, arata cuneciune, alt kuventile arata Troica.

D. Arataz akmu (= amu; acuma, acnu în unele locuri bănățene) al doile, — V. Krucie arata morte à Jspasitorului, kare dopo s'au fekut k'om szij k'au enuezat'o kale de spassenie ku encelepciune, ku envedzatura; sij ku dzindedzile, k'au morit cu suijsnt lemn kruci.

D. En summe, cie iest sze krade kor-nu krijstenesko? — V. Acele Doespredzece Pertz kredincioșilor, kare au fekut Suintij Apostoli.

D. Kare simpt acele Douspredzece Pertz? Dentei, Suijnt Petre. Kredz entr'un Dumnezeu, Tatul preste tot puternicul, izderitorul cierului, szij pementului. — A doua Parte, Suijnt Andrea. Szijen Jesus Krijstos, Fiul suincij sale Domoul nostru. — A tria Parte, Suijnt Jacob Mai mare. Karile se prinsze de Dukul Suijnt, neskund cu suijsnta Maria ficciora. — A paptra Parte. Surnt Joanne. Petzi supt Domnie lui Pontius Pilatus, restengnijt fu omorit, szij enecropat. — A cince Parte, Suijnt Tomas. Pogori pre jad, à treie dzi enwise (= inviașe) de la moarte. A seze Parte, Suijnt Jacob Mai miko. Se suj en cier, szde (șede) la derapta lui Dumnezeu, à Tatului preste tot puternik...

M'am folositu-mă de I. Nădejde „Ist. limb. și literat. române“ Iași 1886 pg. 144, 381, 383. I. Bianu rev. „Columna lui Traian“ Bucur. 1883 pg. 142—164 și 257—265 idem „Bibliografia rom. veche“ Bucur. 1903 fascicula III p. 216. Dr. Siegescu József „A román helyesírás története“ Budapest 1906 p. 89—92. Auner Károly „Magyar telepek“ Budapest 1910 p. 32—43. Dim. Jarcu „Bibliografia română“ Bucur. 1875 p. 5. Ioan Andrei „Incercările romano-catolicilor de a atrage pe români“ București 1893 p. 55 și 107. Dr. Grigorie Silași „Renașterea limbii românești“ Gherla 1888 III p. 235—6. Dr. Ioan Sbiera „Mișcări culturale și literare“ Cernăuț 1897 p. 106; 141. Tim. Cipar „Analecte literare“ Blaj 1858 XXXVII și XXXVIII p. 254—256. Dr. A. Grama „Ist. biser. române unite“ Blaj 1884 p. 61. Dr. Nersset Marian „Pravoslavia română“ Cernăuț 1886 p. 51. Dr. Moldovan Gergely „A románság“ Nagybecskerek 1896 II. p. 300 și 373. N. Iorga „Ist. biser. române“ I. c. I. 411 și II 324 și 471. Gh. Adamescu „Noțiuni de istor. limbii și literat. românești“ Bucur. 1894 p. 52, idem „Istor. liter. române“ Bucur. 1911 la adaus p. 6. Gh. Gh. Arbore „Noțiuni de istor. literat. românești“ Galați 1886 p. 39. Alexandru Ohilippide „Introducere în ist. limbii și literaturii rom.“ Iași 1888 p. 52. Dr. M. Gastev „Chrestomația română“ Bucur. Leipzig 1891 I. 226—7. V. A. Ureche „Schize de ist. lit. rom.“ Buc. 1885 p. 36, 146; 203—204. Ar. Densușianu „Ist. limb. și lit. române“ Iași 1894 pag. 104; 202.

Nu am ajuns la Iorga „Studii și documente“ Bucur. I, II p. 158. Hajdău „Archiva istorică a României“ Bucur. 1865 tom. I. part. I. p. 176. Alexandru Papiu Ilarianu „Tezaur de monumente istorice pentru România“ Bucur. 1862 I. 105—106. Acta Bulgariae ecclesiastica Zagrabiae 1887 nr. 171. „Amicul Școalei“ Sibiu 1862 nr. 51. „Concordia“ Budapesta 1862 (II) p. 352. „Buciumul Român“ Iași. (I) 1875. și „Columna lui Traian“ Bucur. pe anii 1882 și 1884.

Ștefan Pop.

BIBLIOGRAFIE.

A apărut „Liturgia S. Ioan Gurădeaur“ partitura pentru cor mixt (format 40 în 38 pagini) de Dl. *Francisc Hubic* profesor în Beiuș. Lucrarea dlui Hubic, este o lucrare prețioasă de felul acesta — pusă pe note. S'au mai tipărit și până acum, diferite arii bisericești, singuratic; dar de astădată, avem toate cântările bisericești ale Liturgiei laolaltă compuse și aranjate în ordinea în care se cântă. Sunt prelucrate bine încât orișicine le poate învăța cu mare ușurință. Remarcăm îndeosebi: „Cheruvicul“, „Cuvine-se“, Priceasna „Lăudați“ cu solo de tenor, „Căți în Hristos“ „Născătoarea“ ș. a. Lucrarea de față dă posibilitatea de a se introduce, aceleași melodii bune, în toate bisericile, căci e lucru știut, că până acum, cântările noastre bisericești, cari sunt așa de frumoase, în multe locuri se cântă greșit și în multe biserici sunt cu totul schimbate.

Felicităm autorul, iar publicului nostru, îi atragem atenția asupra acestei opere folositoare.

Un exemplar costă 6 cor. plus porto 45 fil. Se poate procura dela librăria „Doina“ din Beiuș, sau dela autor.

„In Constantinopol“ este titlul unei prea frumoase scrieri ieșită din peana d-lui Emil Tișca, ce a apărut în zilele acestea în editura institutului tipografic Alexandru Anca Gherla-Szamosujvár. Cartea are numeroase

ilustrații din Constantinopol și provincie. Prețul unui ex. 2 cor.

Se află de vânzare la editor și la toate librăriile românești.

*

Critica unei lecții de Valer Seni profesor în Năsăud. E o folositoare broșură pentru toți oamenii de școală, cari doresc a cunoaște cum trebuie tratată metodic o lecție în școală. Broșura e o reproducere din „Foaia școlastică“ și se află de vânzare la Librăria Seminarială din Blaj, cu 60 fil.

1. Teologia dogmatică fundamentală de Dr. V. Suciș prof.

vol. I. *Apologetica creștină* fco. 5•30
vol. II. *Tradițiunea și Bis.* fco. 5•30

2. Teologia dogmatică Specială.

vol. I. *Dumnezeu Unul, sf. Treime, Dumnezeu Creatorul, Intruparea*

Domnului și Grația. fco. 7•30 cor.
vol. II. *Sacramentele și Eshatologia.* fco. 7•30 reo.

3. Hipnotism și Spiritism 1•50

Preaveneratul Conzistor Arhiepiscopesc a permis să se poată procura aceste cărți din casele bisericești pentru biblioteci. — Să află de vânzare la Librăria sem. teol. Blaj—Balázsfalva.

Proprietar, editor: **Vasile Moldovan.**

Redactor responsabil: **Augustin Gruția.**

Se află de vânzare.

Portretul Esceleției Sale **Dr. Y. Mihályi** arhiep. și metropolit de Alba-lulia și Făgăraș, — în mărime 32/48 cm. costă fco. — 1.10 cor.

Esecuție foarte frumoasă.

Se află de vânzare la *Librăria Seminarială.*

Pentru teatrale dela sate cea mai potrivită piesă e

O vișoară,

piesă populară în 3 acte de *Octavian Prie.* Umorele sănătos și motivele luate din viața noastră ardelenescă o fac una dintre cele mai atrăgătoare opere teatrale. S'a predat pretutindenea cu mare succes. Se află de vânzare la *Librăria seminarială din Blaj* (Balázsfalva) și costă 60 fil. plus 5 fil. porto.

Institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

SIBIU

Strada Cismădiei 1—5. Edificiile proprii.

recomandă

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix, cu platire simplă sau dublă a capitalului, asigurări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apaducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până la finea anului 1912 . . . . . K. 5,456,645.67
Capitale asigurate pe viață achitate 5,458,689.43
Starca asigurărilor cu sfârșitul anului 1912 } foc „ 133.667,241.—
} viață „ 11.740,710.—

Fonduri de întemeiere și de rezervă . . cor. 2.603,400.—

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cercuri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

(18) 63 — ?

A apărut

ANTOLOGIONUL

sau

MINEIUL

tomul I. carele cuprinde în sine *slujbele dumnezeestilor sărbători, a Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților* de pe lunile: Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembrie.

Prețul tomului I. legat în piele și cu copcii este 32 cor. și se spedează imediat.

Lunile din Ianuarie până în August vor fi cuprinse în tomul II. care e în lucrare.

Prețul tomului II. se va fixa ulterior și va fi în raport cu prețul tomului I.

A apărut

Apostolul

sau Faptele și Epistolele sf. Apostoli f° 4.

Prețul leg. în piele 22 cor. leg. în lux face 44 coroane.